

DR JOANNA SZERSZUNOWICZ

Uniwersytet w Białymstoku

HOMO I ANIMAL W KOMUNIKACJI MIĘDZYŁUDZKIEJ - METAFORY FAUNICZNE W UJĘCIU KONFRONTATYWNYM

Bóg uczynił różne rodzaje dzikich zwierząt, bydła i wszelkich zwierząt pełzających po ziemi. I widział Bóg, że były dobre. A wreszcie rzekł Bóg: uczynimy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi. (Ks. Rodz. 1, 24-26)¹

Od zarania dziejów zwierzęta towarzyszyły człowiekowi w jego życiu na ziemi, z tego powodu porównywanie ludzi z „mniejszymi braćmi” ma wielowiekową tradycję w różnych kulturach. Obserwacje dotyczące poszczególnych gatunków czynione przez nosicieli języka danej wspólnoty etnicznej znajdują odzwierciedlenie w języku² W niniejszym artykule przedstawione zostaną jednowyrazowe metafory fauniczne, czyli nazwy substancywne zwierząt używane w odniesieniu do człowieka, należące do metafor eliptycznych³ Badany materiał pochodzi z dwóch języków: polskiego, należącego do rodziny języków słowiańskich oraz włoskiego, pochodzącego z rodziny języków romańskich. Analizie zostaną poddane jednostki poświadczone w opracowaniach leksyko-

Wszystkie cytaty biblijne pochodzą z: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* w przekładzie z języków oryginalnych, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań-Warszawa 1980.

² Zob. np. J. Anusiewicz, *Koń – jaki jest – w języku polskim?* [w:] „Prace Filologiczne” XXXVII, 1992, s. 201-212; A. Dąbrowska, *‘Tę żabę trzeba zjeść’ Językowo-kulturowy obraz żaby w polszczyźnie*. [w:] *Język a kultura* t. 13, Wrocław 2000, 181-203; U. Dąbska-Prokop, *Stylistyka językowa: porównania ze zwierzętami*, *SprOPANKr* 21/1 1979, s. 39-41; K. Mosiołek-Kłosińska, *Stereotyp psa w języku polskim*, [w:] „Poradnik Językowy”, z. 4, 1992, s. 301-304; 135. K. Mosiołek-Kłosińska, *Obraz kota w języku polskim (w zestawieniu z francuskim)*, „Polono-Slavica Varsoviensia” 12. *Studia semantyczne*, Warszawa 1993, s. 47-71; E. Mrhačová, *Česká a polská přirovnání se zooapelativem jako básový slovem*, [w:] *Frazeologia słowiańska. Księga pamiątkowa poświęcona prof. dr hab. H. A. Lilicz*, red. M. Balowski, W. Chlebeda, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2001, s. 363-373; H. Nesi, *A modern bestiary: a contrastive study of the figurative meanings of animal terms*; [w:] “ELT Journal”, Volume 49, Issue 3: July 1995, s. 272-278; A. Nowakowska, *Obraz świata zwierząt we frazeologii polskiej i francuskiej*, [w:] „Poradnik Językowy”, z. 9-10, 1991, s. 361-368.

³ P. Wróblewski, *Struktura, typologia i frekwencja polskich metafor*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1998, s. 94.

graficznych, mianowicie 126 faunicznych metafor polskich oraz 215 włoskich (zob. *Opracowania leksykograficzne*).

Mimo że badane języki nie są pokrewne, należą one do tej samej ligi – ligi języków europejskich. Zarówno język polski jak i włoski funkcjonują w kręgu kultury chrześcijańskiej, a więc ich użytkownicy kierują się w życiu tym samym systemem wartości. Ponadto, J. Maćkiewicz podkreśla, że „dużą rolę odgrywa niewątpliwie wspólnota doświadczeń poznawczych związana z podobnym środowiskiem geograficznym i przyrodniczym. (...) wspólnota obrazów metaforycznych nie musi być efektem zapożyczenia, może stanowić wyraz analogicznego rozwoju.”⁴

Wiele jednowyrazowych metafor faunicznych stanowi językowe realizacje wiedzy potocznej o danym gatunku opartej na jego obserwacji. Zarówno w polskim jak i we włoskim występują zooleksmy nazywające zwierzęta dobrze znane człowiekowi – zwierzęta domowe (np. *kwoka, krowa, gęś; una chioccia, un'oca, una vacca*), a także dzikie (*niedźwiedź, orzeł; un orso, un aquila*). Znaczna liczba analizowanych jednostek występuje w obu porównywanych językach, taki stan rzeczy jest efektem zawarcia w języku podobnych spostrzeżeń, na przykład w polskim i angielskim wyrazy *modliszka (una mantide), papuga (un pappagallo)* czy *pijawka (una mignatta, una sanguisuga)* mają identyczne znacznie metaforyczne.

Jeżeli dochodzi do kontaktów przedstawicieli dwóch kultur, na przykład Polaków i Włochów, wówczas istotną rolę odgrywa znajomość ekwiwalentów pozornych metaforycznych znaczeń nazw zwierząt⁵. Przykładowo, w języku włoskim wyraz *baran (un montone)* używany jest w dwóch znaczeniach, a mianowicie: ‘głupiec’ oraz ‘mężczyzna o dużym potencjale seksualnym’, w polskim zaś występuje jedynie w pierwszym znaczeniu. Nieznajomość ekwiwalentów pozornych faunizmów może prowadzić więc do zakłóceń w procesie komunikacji.

⁴ J. Maćkiewicz, Czy Polska jest częścią Europy? Polszczyzna w europejskiej lidze językowej, [w:] *Język trzeciego tysiąclecia, Język a komunikacja 1*, red. G. Szpila, Tertium, Kraków 2000, s. 52.

⁵ Zob. na przykład: I. Kozielski, *Słownik wyrazów o podobnym brzmieniu o odmiennym znaczeniu w języku rosyjskim i polskim*, Warszawa 1959; R. Lipczuk, *Mały słownik tautonomów niemiecko-polskich. Wyrazy o podobnej formie, lecz różnych znaczeniach*, WSiP, Warszawa 1990; K. R. Rudolf, *Fałszywi przyjaciele – False friends. Słownik angielsko-polski polsko-angielski wyrazów zdradliwych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2003; G. Szpila, *An English-Polish Dictionary of False Friends. Angielsko-polski słownik fałszywych przyjaciół*, EGIS 2003; lista angielskich wyrazów podobnych do polskich słów (96 jednostek leksykalnych) oraz 15 innych językach w *Cambridge International Dictionary of English*, Cambridge University Press, Cambridge 1995, s. 1073; *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych*, Kraków 2003.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że użytkownicy poszczególnych języków nadają znaczenia metaforyczne różnym nazwom, dlatego w przypadku polskiego i włoskiego językowy obraz zwierząt różni się. Przykładowo, w języku polskim leksemy *światlik* i *ważka* nie mają znaczeń metaforycznych, podczas gdy ich włoskie ekwiwalenty posiadają znaczenia przenośne poświadczone w opracowaniach leksykograficznych (*una lucciola, una libellula*). Obserwujemy też sytuację odwrotną, przykładowo *lelek kozodój* występuje na obszarze Polski, jednak nazwa ta nie ma znaczenia metaforycznego, które omawiany leksem posiada w języku włoskim (*un nottolone* ‘osoba nie nadająca się do niczego; nocny marek’). W niektórych przypadkach nazwy różnych zwierząt funkcjonują w polskim i włoskim jako językowe realizacje danych znaczeń, uosobieniem naiwności w języku polskim jest *jeleń*, we włoskim zaś – *kos* (*un merlo*).

Metafory fauniczne utrwalone w języku w postaci zooleksemów nie są jedynie prostym odwzorowaniem postrzegania danego zwierzęcia w danej kulturze, ograniczonego do obserwacji jego cech realnych, np. wyglądu, zachowania. Należy podkreślić, że w powstawaniu metafor faunicznych bardzo istotną rolę odgrywają czynniki kulturowe: religia, folklor, przesady⁶

Wspólne dziedzictwo kulturowe warunkuje tożsame znaczenia metaforyczne pewnych zooleksemów, na przykład przenośne znaczenie faunizmu *baranek* (*un agnellino*) ma proveniencję biblijną i występuje również w innych językach europejskich, na przykład angielskim (*a lamb*), francuskim (*un agneau*), hiszpańskim (*el cordero*), niemieckim (*ein Lamm*). Podobnie jest w przypadku zooleksemu *waż* – w *Księdze Rodzaju* czytamy: „A waż był bardziej przebiegły niż wszystkie zwierzęta lądowe, które Bóg stworzył” (3,1), przy czym należy podkreślić, że jest to symbol ambiwalentny. W niektórych fragmentach *Biblii* występują odwołania do jego zřeczności i sprytu, na przykład św. Mateusz wzywa apostołów, by byli „roztropni jak węże” (Mt. 10, 16).

Biblia przekazuje negatywny obraz psa⁷ (np. Nie dawajcie psom tego, co święte (...) Mt. 7, 6; Spełniło się na nich to, o czym mówi przysłowie: Pies powrócił do tego, co sam zwymiotował (...) 2P. 2, 22; psy – jedna z grup ludzi, którzy nie wejdą do Nowego Jeruzalem Ap. 22,15). W *Biblii* zło, przewrotność i podstępność uosabia lis – ten zooleksem określa Heroda (Łk. 13, 32), fałszywych proroków (Ez. 13, 4) oraz ludy niszczące Izrael (Pnp. 2, 15)⁸ Negatywny obraz lisa zawiera również opowieść o Samsonie, w której lisy z pochodniami przywiązаныmi do ogonów są przyczyną zniszczenia Filistynów. Podobnie

⁶ Por. A. Spagińska-Pruszek, „Zwierzyniec” głupoty i mądrości ludzkiej w języku polskim, rosyjskim i chorwackim, [w:] Słowo z perspektywy językoznawcy i tłumacza, red. nauk. A. Pstyga, K. Szcześniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002, s. 174-181.

⁷ W. R. F. Browning, *A Dictionary of the Bible*, Oxford University Press, Oxford 1997, s. 103.

⁸ Por. J. Szarlej, *Biblijne epifanie zwierzęce na tle opozycji homo-animal*, [w:] *Opozycja homo-animal w języku i kulturze*, Język a kultura, t. 15, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2003, s. 37.

przedstawiany jest lis w literaturze helleńskiej - *Bajki* Ezopa przedstawiały lisa jako zwierzę chytre i wizerunek tego zwierzęcia zawarty jest zarówno we współczesnym języku polskim jak i włoskim (*lis, una volpe*).

W komunikacji językowej nazwy te są nośnikami wiedzy niescjencyznej⁹, przykładowo nazwa *świnia* konotuje lubieżność, nieczystość i brak umiaru, zwierzęciu temu przypisuje się więc najgorsze zachowania ludzkie (por. derywaty: *świntuch, świntuszyć, świnić, świński* oraz frazeologizmy: *brudny jak świnia, pijany jak świnia, podła świnia*). Świnia wykorzystywana jest przez człowieka jedynie jako martwa, większość zwierząt gospodarskich, na przykład kury czy krowy, są przydatne i jako żywe i jako martwe¹⁰. W symbolice chrześcijańskiej świnia symbolizuje ignorancję (por. nie rzucajcie swych pereł przed świnie Mt. 7, 6; opis egzorcyzmów Chrystusa wypędzającego demony i pozwalającego im wejść w stado świń, zob. Mt. 8, 28-34; Mk. 5, 1-20; Łk. 8, 26-39).

Ponadto, w przypadku porównywanych kultur warto również zwrócić uwagę na kwestię zróżnicowania warunków klimatycznych, ponieważ z nimi wiąże się specyfika ekosystemu danego terytorium, a więc i odmienność fauny¹¹. Przykładowo, we Włoszech gdzie *frutti di mare*, czyli 'owoce morza', są zdecydowanie bardziej popularne niż w Polsce, więcej nazw stworzeń żyjących w morzu posiada znaczenia metaforyczne rejestrowane w opracowaniach leksykograficznych (np. *una cozza* 'małż jadalny', *un merluzzo* 'wątlusz', *un paguro* 'rak pustelnik', *una piovra* 'dziesięcionoga', *una remora* 'podnawka', *una salacca* 'aloza', *una scorpena* 'skorpena' – polskie ekwiwalenty tych nazw nie posiadają w ogóle znaczeń metaforycznych)¹².

Potencjał semantyczno-stylistyczny faunizmów ilustruje poniższy fragment powieści „Pianista” W. Szpilmana: *Sądząc po głosach mieszkała tam młoda para, która swoją wieczorną gadaninę zaczynała od piśczętliwego „pieseczku” i „koteczku” Po upływie kwadransa panująca między nimi harmonia zaczynała się mącić, głosy zaczynały być podniesione, a epitety obejmowały całą skalę zwierząt, począwszy od domowych, a na bydle hodowlanym skończywszy*¹³. Należy podkreślić, że świat fauny jest dla człowieka jednym z głównych odniesień wartościujących. Konsekwencją aksjologii zoonimicznej jest istnienie znacznej liczby metafor faunicznych, co wiąże się z wielością funkcji pragmatycznych omawianych jednostek leksykalnych.

⁹ Por. definicję kognitywną słowa *świnia* w: P. Żmigrodzki, *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 92.

¹⁰ M. Peisert, *Sus domestica – zwierzę, którego na nazwy używać nie wypada*, [w:] *Opozycja homo-animal w języku i kulturze*, Język a kultura, t. 15, s. 149.

¹¹ Por. Ch. Fernando, *Idioms and Idiomaticity*, Oxford University Press, Oxford 1996, s. 93.

¹² G. Stefancich, *Tracce di animali nell'italiano*, Bonacci editore, Roma 2000.

¹³ W. Szpilman, *Pianista*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002, s. 129.

W przypadku jednowyrazowych metafor animalistycznych występujących w omawianych językach można wskazać pewne prawidłowości o charakterze bardziej ogólnym. Istotne znacznie dla niniejszych rozważań ma teoria społecznego, behawioralnego i językowego tabu. Przykładowo, podobnie jak w innych językach europejskich, nazwy zwierząt w zdecydowanej większości mają zabarwienie pejoratywne. E. Leach w artykule *Anthropological aspects of language: Animal categories and verbal abuse* (1964) pisze o postrzeganiu zwierząt przez Anglików – wyróżniają oni trzy podstawowe klasy¹⁴ zwierząt: ryby, ptaki i zwierzęta (czworonogie ssaki żyjące na lądzie)¹⁴

Zwierzęta, których ludzie nie mogą zaklasyfikować do żadnej z powyższych kategorii tworzą tabu. Negatywnie oceniane są zwłaszcza płazy i gady (*gad, wąż; un rettile, una serpe*). Oprócz pszczoły i mrówki, pejoratywnymi nazwami w obu językach są rzeczowniki odnoszące się do owadów. Inna grupa zwierząt waloryzowana negatywnie to zwierzęta domowe i hodowlane – nie zwierzęta i nie ludzie. Leach podkreśla, że w waloryzowaniu istotną rolę odgrywa rytualna wartość danego gatunku, na przykład zasady związane z zabijaniem i spożywaniem danego zwierzęcia.

Człowiek, czując się panem zwierząt, a więc istotą wyżej od nich uorganizowaną, przypisuje im głupotę (np. *dudek, osioł; un barbagianni, un asino*). Z. Kempf określa taki sposób postrzegania fauny jako arystokratyzm¹⁵ Właśnie z powodu arystokratyzmu w komunikacji międzyludzkiej nazwy zwierząt występują często w charakterze inwektyw (np. *ty baranie! ty osie; pecorone! asino!*¹⁶ Oprócz przekazania określonych informacji (np. *kłepa* ‘kobieta niezgrabna, nieporządna, niechlujna i niesympatyczna’) celem użycia nazwy zwierzęcia w odniesieniu do człowieka jest przekazanie informacji o negatywnym nastawieniu nadawcy komunikatu do interlokutora (w słowniku kwalifikator *obraźliwie*), obrażenie lub poniżenie go.

W obu językach liczne są zooleksemy stanowiące eufemistyczne określenia najstarszego zawodu świata – w języku polskim: *biedronka, ćma (nocna), kobyła* ‘ prostytutka doświadczona’, *kuna, mewka* ‘ prostytutka w mieście portowym’, *pszczołka* ‘ wytworna prostytutka’, *papuga* ‘ prostytutka w gwarze

¹⁴ E. Leach, *Anthropological aspects of language: Animal categories and verbal abuse*, [w:] *New Directions in the Study of Language*, ed. E. H. Lenneberg, Cambridge, The MIT Press, Massachusetts 1964, s. 23-63.

¹⁵ Z. Kempf, *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*, „*Język Polski*” nr 2-3, 1985, s. 125-144.

¹⁶ Por. np. W. Moch, *Nie obrażać zwierząt!* [w:], Z. Sawaniewska-Mochowa, W. Moch., *Poradnik Językowy. Polskie gadanie*, Wydawnictwo ASTRUM, Toruń 2000, s. 97-100; J. Skałwiński, *Nazwy zwierząt jako inwektywy w języku polskim i niemieckim*, [w:] *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich. Opis, konfrontacja, przekład*, nr 3, red. I. Łuczaków, J. Sokołowski, Wrocław 2002, s. 251-258; R. Tokarski, *Językowy obraz świata w metaforach potocznych*, [w:] *Językowy obraz świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1999, s. 65-83.

żeglarskiej’, *sikora*, *wilczyca* ‘zniszczona, doświadczona prostytutka’¹⁷, Ostyga języku włoskim: *una cagna* ‘suka’, *una falena* ‘ćma’, *una lucciola* ‘świećlik’, *una scrofa* ‘maciora’, *una troia* ‘maciora’, *una vacca* ‘krowa’

J. Skawiński, pisząc o zoinwektywach w polskim i niemieckim, grupuje jednowyrazowe metafory w trzy grupy: zwierzęta domowe: nieliczne, potencjalne inwektywy (pies); zwierzęta hodowlane: zwierzęta nieruchawe, uparte i głupie (*baran*, *krowa*, *osioł*), zwierzęta grube i ciężkie (*kobyła*, *wieprz*), zwierzęta drobne i chude (*szkapa*), zwierzęta aktywne seksualnie (*cap*), zwierzęta brudne (*świnia*), zwierzęta o charakterystycznym wyglądzie (*nutria*); zwierzęta dzikie – wygląd, budowa ciała (*niedźwiedź*), typowe zachowania i tryb życia (*borsuk*, *kret*), przypisywane cechy charakteru (*lis*)¹⁸

Zwierzęta hodowlane postrzegane są negatywnie, ponieważ cechuje je opieszałość i nieczystość. Zwierzęta dzikie oceniane są lepiej, a wiele z inwektyw należących do tej grupy w pewnych kontekstach komunikacyjnych wyraża aprobatę, na przykład zooleksem *lis* (*una volpe*) może być, zależnie od kontekstu, nośnikiem zarówno negatywnej jak i pozytywnej oceny danej osoby. Liczne przykłady wieloznaczności faunizmów występują w gwarze uczniowskiej, na przykład *kaszałot* ‘brzydka dziewczyna’, ‘ładna dziewczyna’; *oślica*: ‘słaba uczennica’, ‘pilna uczennica’; *owca* ‘człowiek miły, sympatyczny’; ‘głupia dziewczyna’¹⁹

Uogólniając należy jednak stwierdzić, że poprzez odwołania do świata zwierzęcego znacznie rzadziej wyrażane są emocje o zabarwieniu melioratywnym, na przykład podziw (*orzeł*; *un aquila*). Inną kategorią są deminutiwa utworzone od zooleksmów używane w charakterze form adresatywnych jako afektonimami (np. *bączek*, *kotek*, *rybka*; *una gattina*, *un topolino*), służące do pieśczośliwego zwracania się do interlokutora. W podobny sposób używane są zbiorowe nazwy zwierząt w odniesieniu do dzieci (*piskłęta*, *chiocciata*). Z kolei formy augmentatywne są nośnikami zintensyfikowanych emocji negatywnych (*baranisko*; *un pecorone*), ponieważ ujemnie nacechowany wyraz (*baran*; *una pecora*) występuje w połączeniu z pejoratywnie zabarwionym formantem (*-isko*; *-one*).

Przyjmując klasyfikację przeżyć emocjonalnych S. Grabiasa²⁰, która jest zmodyfikowaną wersją wcześniejszej klasyfikacji opracowanej przez

¹⁷ J. Zimnowoda, *Opozycja homo-animal w ekspresywnych zwrotach językowych*, [w:] *Opozycja homo-animal w języku i kulturze*, Język a kultura, t. 15, Wrocław 2003, s. 103-115.

¹⁸ J. Skawiński, op. cit., s. 255-256.

¹⁹ M. Kaspercuk i in., *Nowy słownik gwary uczniowskiej*, Europa, red. H. Zgólkowa, Wrocław 2004, s. 158, 257-258.

²⁰ S. Grabias, *Język w zachowaniach społecznych*, Wydawnictwo Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin. 2001, s. 298-299.

A. Awdiejewa²¹, można stwierdzić, iż jednowyrazowe metafory fauniczne wyrażają wszystkie emocje wymieniane przez Grabiassa: podziw, szacunek, miłość (jako afekt), akceptacja, dezaprobata, zazdrość, nienawiść. Analizowane jednostki leksykalne są więc nośnikami emocji oraz oceny intelektualnej, przy czym wystąpienie elementu ewaluacji intelektualnej w interakcji językowej ma charakter fakultatywny.

Widoczna jest tendencja do tworzenia nowych znaczeń metaforycznych opartych na konotacjach poszczególnych faunizmów. Cytowany już *Nowy słownik gwary uczniowskiej* zawiera ponad 150 zooleksemów, które są jednowyrazowymi metaforami. Niektóre z nich mają więcej niż jedno znaczenie, na przykład: *goryl* ‘pracownik ochrony’, ‘nauczyciel wychowania fizycznego’, ‘brzydki chłopak’, ‘osoba dobrze zbudowana, bardzo umięśniona’, dyrektor,²² Użytkownicy języka wykorzystują potencjał semantyczny animalizmów, aby uatrakcyjnić sposób mówienia o ludziach. Przykładowo, uczniowie używają nazw zwierząt opisując nauczycieli i pracowników szkoły (*głonojad* ‘nauczyciel biologii’, *jaskółka* ‘zakonnica nauczająca w szkole religii’, *krecik* ksiądz katecheta’, *lew* ‘dyrektor szkoły’, *malpizson* ‘wychowawca klasowy’, *muflon* ‘szkolny katecheta’, *sowa* ‘szkolna bibliotekarka’, *orzel* ‘ksiądz katecheta’, *pingwin* ‘ksiądz katecheta, zakonnica’, *pszczola* ‘nauczyciel biologii’)²³ Łatwość tworzenia przez użytkowników języka nowych znaczeń metaforycznych zooleksemów świadczy o wysokim stopniu stereotypizacji wyobrażeń poszczególnych zwierząt w świadomości człowieka²⁴

Porównanie metafor faunicznych w języku polskim i włoskim pozwala stwierdzić, że w znacznym stopniu są one tożsame (71% polskich metafor ma absolutne ekwiwalenty w języku włoskim, a 41% włoskich faunizmów posiada takie odpowiedniki w polskim), co uwarunkowane jest wspólnym dla ludzi mechanizmem poznawczym oraz przynależnością obu narodów do kręgu cywilizacji chrześcijańskiej. W badanej leksyce występują również różnice ilościowe i jakościowe, będące efektem odmienności postrzegania pewnych zjawisk, interpretowania ich oraz utrwalania w języku przez poszczególne nacje. Należy podkreślić, że znajomość metafor animalistycznych jest istotna w kontaktach międzyludzkich, ponieważ są to jednostki o wysokiej frekwencyjności, zwłaszcza w potocznej odmianie języka.

²¹ A. Awdiejew, *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzeń*, Kraków 1987, s. 115-125.

²² M. Kaspercuk i in., op. cit. s. 122.

²³ M. Kaspercuk i in., op. cit., s. 109, 117, 144, 149, 177, 192, 207, 256, 335.

²⁴ Por. J. Bartmiński, J. Panasiuk, *Stereotypy językowe*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001, s. 384-387, G. Szpila, *Opis konotacyjny leksemów w analizie kontrastywnej frazeologizmów*, [w:] „Poradnik Językowy”, z. 3, 2001, s. 31-42.

BIBLIOGRAFIA

• polskojęzyczna:

- Anusiewicz J., Skawiński J., *Słownik polszczyzny potocznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław 2000.
- Dąbrowska A., *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Słownik języka polskiego PWN*, red. M. Szymczak, t. I-III, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Słownik polskich leksemów potocznych*, red. W. Lubaś, t. I, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków 2001.
- Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. I-II, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I-IV, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

• włoskojęzyczna:

- Cieśla H., Jamrozik E., Kłós R., *Wielki słownik włosko-polski. Grande dizionario italiano-polacco*, t. I, Wiedza Powszechna, Warszawa 2001.
- Cieśla H., Jamrozik E., Sikora Penazzi J., *Wielki słownik włosko-polski*, t. II, Wiedza Powszechna, Warszawa 2002.
- Lapucci C., *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Garzanti Editore, Milano 1990.
- Mauro de T., *Il dizionario della lingua italiana*, T. de Mauro, Paravia Bruno Mondadori Editori, Milano 2001.
- Meisels W., *Podręczny słownik polsko-włoski. Dizionario pratico polacco-italiano*, t.I-II, Wiedza Powszechna, Warszawa 1996.
- Meisels W., *Podręczny słownik włosko-polski. Dizionario pratico italiano-polacco*, t.I-II, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986.
- Pittino G., *Frase fatta capo ha. Dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni*, Zanichelli, Bologna 2001.
- Quartu M., *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, RCS Libri, Milano 2001.

JOANNA SZERSZUNOWICZ

University in Białystok

HOMO AND ANIMAL IN HUMAN COMMUNICATION – FAUNAL METAPHORS IN A CONFRONTATIVE PERSPECTIVE

Summary

The paper discusses the conventional faunal one-word metaphors describing people in Polish and Italian. Numerous animal names have identical or similar metaphorical meanings due to the common Christian background and sharing certain observations of particular species reflected in the language. The differences in faunal metaphors result from the specific character of either culture, with its beliefs, customs and traditions unique to a given ethnic community and particularity of perceiving the reality by either of the nations. In both languages analyzed there are more metaphors of negative meanings than those of positive ones, which reflects the belief that the animal is inferior to men.